

**PECULIARITIES OF THE TRANSLATION ФК1
INTO GERMAN LINA KOSTENKO'S POETRY
ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ
ПОЕЗІЇ ЛІНИ КОСТЕНКО (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДУ
ЗБІРКИ «І ЗНОВУ ПРОЛОГ» АЛОЇЗА ВОЛЬДАНА)**

Ірина ОСОВСЬКА, Людмила КОНОПЕЛЬНЮК
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

i.osovska@chnu.edu.ua, ljudmyla19981225@gmail.com

ORCID ID0000-0002-8109-658X, ORCID ID0000-0002-0886-997X

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2021.831-832.252-259>

The article is devoted to the classification and analysis of the German-language translations of Lina Kostenko's poems based on the material of the lyrical collection "And again the prologue" translated by Alois Woldan. The article introduces the theoretical foundations of poetry translation as a separate type of literary translation, examines its genre-specific features, and analyses the features of the modern Ukrainian poetry and the author's style of Lina Kostenko, which jointly form the basis for further comparison of the original example and the translation. The paper shows the main difficulties that Alois Woldan faced interpreting the poems, describes the ways of overcoming them and offers a qualitative assessment of the translation.

The lexical and stylistic analysis showed the wide usage of the poetic instruments in his works of pictorial and expressive language as well as aphorisms. However, to preserve the idea and reproduce the ideological motives, Alois Woldan avoided literal translation and resorted to the descriptive translation of these linguistic means. When translating lexical tautologies, which are widely inherent in Lina Kostenko's poetics, the translator replaced lexical units, graphic signs, sentence structure and transferred repetitions from one line to another to preserve emotionality and expressiveness in lyric poems. When we look closely at the grammatical level of translation, there are replacements of grammatical constructions and parts of speech. We also recognize the addition of new parts of speech that are missing in the original poem. The reason for such transformations was the differences in the grammatical structures of the German and Ukrainian languages, and the translation strategies used to preserve the rhythmic and melodic pattern of the poems. A special place is given to the characteristics because of the national specificity of poetry and the translation of its semantic equivalent. That is, the reason why the translation is used primarily for intercultural communication, and the translator, in this case, is an intercultural mediator. But Alois Woldan managed to convey the thematic orientation of the poems and the Ukrainian colour.

Key words: poetic translation, modern Ukrainian poetry, equivalent, lexical and stylistic features, translation transformations.

Стаття присвячена аналізу німецькомовних перекладів поезій Ліни Костенко на матеріалі ліричної збірки «І знову пролог» у перекладі австрійського славіста та українця Алоїза Вольдана «Und wieder ein Prolog». Розглядаються теоретичні засади віршованого перекладу як окремого виду художнього перекладу та його жанрові специфічні риси, аналізуються особливості сучасної української поезії та авторського стилю Ліни Костенко, що є основою для порівняння першотвору та його перекладу. Висвітлено основні труднощі, що виникли у перекладача при перекладі віршів, зображено шляхи їх подолання та здійснена якісна оцінка перекладу.

Лексико-стилістичний аналіз показав широке використання поетесою у своїх творах зображально-виражальних мовних засобів та власної афористики, а тому помітним у перекладах Алоїза Вольдана є уникання дослівного і переважання описового перекладу цих мовних засобів задля збереження задуму та відтворення ідейних мотивів. При перекладі

лексичних повторів, які широко притаманні поетиці Ліни Костенко, перекладач звертався до заміни лексичних одиниць, графічних знаків, структури речень та перенесення повторів з одного рядка в інший, щоб зберегти емоційність та експресивність у ліричних віршах. На граматичному рівні перекладу прослідковується заміна граматичних конструкцій і частин мови, додавання нових частин мови, відсутніх в оригіналі. Причиною таких перетворень слугували розбіжності у граматично-структурній будові німецької й української мов, тому використані перекладацькі стратегії допомогли зберегти ритмомелодійний малюнок віршів. Окрему увагу приділено характеристиці національної специфіки поезій та перекладу її смислового еквіваленту, оскільки переклад, перш за все, є міжкультурною комунікацією, а перекладач в такому контексті постає міжкультурним посередником. Не зважаючи на представлені труднощі, Алоїзу Вольдану цілком вдалося передати тематичну спрямованість віршів та український колорит.

Ключові слова: поетичний переклад, сучасна українська поезія, еквівалент, лексико-стилістичні особливості, перекладацькі трансформації.

Вступ. Поетичний переклад вважається одним з найважчих видів художнього перекладу, що зумовлено специфікою його жанру. До таких особливостей належить складність передачі змісту та ідеї, яку заклав автор в оригінал твору, разом з урахуванням особливостей версифікації, відтворення ритміки та мелодійності поезій. Перед перекладачем-інтерпретатором постає ряд складних завдань, вирішення яких потребує неабиякої майстерності. В даному випадку, переклад є, насамперед, творчим процесом. Як зазначає Ктитарова Н. К. (2013, с. 263), при поетичному перекладі постає неминучою видозміна оригіналу, тому аналіз та оцінка здійснених перетворень першотвору привертають особливу увагу у лінгвістів. Неабияке значення має також збереження функціональних відносин між елементами поезій. Тому при відтворенні оригіналу іноземною мовою перекладач повинен зберігати структурну цілісність, яка являє собою взаємозв'язок між фонетичними, семантичними та синтаксичними єдностями (Zima Peter, 1991, с. 212).

Актуальністю теми дослідження підтверджується тим, що українсько-німецькі переклади віршованих творів, загалом доносячи читачам інформацію про культуру та традиції українського народу, характеризуючи національну специфіку країни та підвищуючи статус української поезії до міжнародного рівня, і в такий спосіб, забезпечуючи „спілкування української культури з іноземними літературами“ (Стріха, 2006, с. 197), попри множину релевантних розвідок, все ще залишаються поза межами ґрунтовної тенденції та потребують постійних дослідницьких імпульсів.

Вагомий внесок в розвиток художнього перекладу, розпрацювання його теоретичного підґрунтя зробило багато науковців, зокрема М. Бахтін, В. Карабан, Я. Кіта-Губер, К. Норд, О. Потебня, М. Стріха та ін. Відомі українські дослідники (М. Венгерівська, В. Коптілов, М. Новикова, О. Чередниченко) демонструють у своїх розвідках мовні перешкоди, що виникають під час перекладу, та шляхи їх подолання. Вони підкреслюють важливість здійснення доперекладацького аналізу поетичних творів задля їх вдалого перекладу та називають основною ціллю перекладацької діяльності подолання розбіжності між культурами (Коптілов, 2002, с. 84). За словами Ф. Шлейермахера (2000, с. 139), метою перекладу є максимально «наблизити

читача до автора», що полягає в відтворенні авторського стилю. Саме це на пряму стосується поетичного перекладу, де буквальність відсувається на задній план. Т. Казакова (2003, с. 43) наголошує на тому, що поетичний переклад є найскладнішим видом перекладу, та вказує в своїх дослідженнях на важливу роль творчого підходу при перекладі віршів.

Під процесом перекладу віршів розуміється здебільшого його нове написання цільовою мовою, яке базується на особливостях інтерпретації перекладача, його сприйнятті та креативності, тому цей процес, за словами дослідниці А. Женатчке (2017, с. 8), є досить суб'єктивним.

Оскільки переклади сучасної української поезії загалом та творчості Ліни Костенко зокрема (а тим паче німецькомовні) не достатньо ґрунтовно проаналізовані, матеріалом для нашого дослідження стала нова двомовна лірична збірка вибраних поезій Ліни Костенко «*I знову пролог*» у перекладі австрійського славіста та україніста Алоїза Вольдана «*Und wieder ein Prolog*».

Мета дослідження полягає у визначенні перекладацьких особливостей поезії Ліни Костенко, встановлення спільних та відмінних рис німецькомовних варіантів віршів у порівнянні з українськими оригіналами.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети важливе місце надається культурологічному та соціокультурному підходу, оскільки переклад – це, перш за все, міжкультурна комунікація, а зв'язок між мовою та культурою є одним нерозривним цілим. При цьому потрібно враховувати історичне минуле, національні риси, традиції суспільства, яке описується в творах, задля адекватної оцінки їх трактування та перекладу.

Основним методом дослідження став порівняльно-перекладацький аналіз, що допоміг визначити головні спільні та відмінні ознаки між оригіналом та його перекладом, простежити шляхи подолання труднощів, що виникли в Алоїза Вольдана при перекладі. Важливим став і лінгвостилістичний аналіз, який дав можливість сконцентруватись на виявленні стильових особливостей авторки і перекладача та їх порівнянні. Для встановлення правильності вибору еквіваленту, відповідності ідейного спрямування перекладу і першотвору використовувався контекстуальний аналіз, що набув особливого значення в дослідженні, оскільки в своїх поезіях Ліни Костенко тяжіє до використання філософських мотивів, прихованого змісту висловлювань, психологічного аналізу та власної афористики, яка є часто незрозумілою німецькомовному читачеві.

Результати та обговорення. Перекладацький аналіз збірки поезій, що концентрувався на таких аспектах, як використання зображально-виражальних засобів, специфіка лексико-стилістичних виражальних одиниць, еквіваленти національної специфіки та особливості граматичних трансформацій, дозволив виявити такі тенденції.

У своїх поезіях Ліна Костенко часто використовує різні зображально-виражальні мовні засоби, переклад яких з великою ймовірністю мав викликати істотні труднощі. Описуючи навколишній світ, авторка використовує персоніфікацію: «... *Лежить твоя зглузована Вкраїна, Схрестивши руки всіх своїх шляхів...*». У перекладі Алоїз Вольдан зберігає зображально-виражальні

засоби: «... *Da liegt im Schmutz sie, deine Ukraine lässt ihre Arme hängen, wie auf allen Wegen*». Хоча, в даному випадку, образна структура збережена, можна помітити порушення певних асоціативних зв'язків та втрату символічного значення семантики мікробразу. Специфіку авторського стилю Ліни Костенко, а саме експресивність висловлювань, перекладач намагається зберегти під час передачі метафор і епітетів: «*О, покладіть гілки мені на плечі, з мого життя пострушуйте снігу!*» / «*So legt mir Äste auf die Schultern bei jedem Schritt, Und schüttelt ab den Schnee von meinem Leben*». Поезія авторка багата на гіперболи та літоти, в яких закладений сильний емоційний вплив на читача: «*Моє чоло навіки стерпне*» / «*Mein Herz wird ewig Qualen leiden*»; «*Вже немає ні хвилі, ні хмар*» / «*keine Welle, keine Wolke kommt da auf*». Ще однією стилістичною фігурою, до якої часто звертається у своїх творах Ліна Костенко, є антитеза, яка надає висловлюванням великого контрасту: «*Ти на Голгофі вже Месія, а на руках іще дитя*» / «*Messias bist du zwar auf Golgotha, ein Kind jedoch auf deiner Mutter Händen*». Таку ж саму функцію виконують у віршах оксиморони, які підкреслюють суперечливість зображених персонажів, об'єктів, дій чи явищ та є характерними для індивідуального стилю поетеси: «*нечутні голоси*» / «*Stimmen, die nicht zu vernehmen sind*»; «*Коли вуста пекучі, аж холодні*» / «*Wenn Lippen, glühend heiß, dann kalt wie Eis*». При перекладі зберігається емоційне забарвлення та настрої поезії, проте для цього часто використовується заміна слів, які мають таке ж конотативне значення. Така ж сама аналогія прослідковується і при перекладі метафоричних порівнянь, тавтологій та метонімій. Детально проаналізувавши переклади всіх зображально-виражальних засобів, можна стверджувати, що для збереження виразності та психологічної напруги, Алоїз Вольдан часто вдається до описового перекладу, замінює або додає певні слова чи словосполучення при перекладі таких засобів.

Поетиці Ліни Костенко, представленій у двомовній збірці «І знову пролог», притаманні прості та складні лексичні повтори для посилення авторського впливу на читача: «*Неказане лишилось неказаним*» / «*Blieb stets das Ungesagte – ungesagt / Aber das Ungesagte – es blieb ungesagt*»; «*Снігу метуть*» / «*Schnee treiben; Flocken treiben*». При перекладі повторів Алоїз Вольдан часто замінює не лише лексичні одиниці, а й графічні знаки, або ж переносить повтори з одного рядка в інший. Перетворень при перекладі зазнають різноманітні лексико-виражальні одиниці. Наприклад, метафоричні епітети, більшість з яких при перекладі не відтворені, як в оригіналі, прикметниками. У німецькомовному варіанті вони часто виконують роль іменників: «*осінніми руками*» / «*mit Herbsteshänden*»; «*печальними очима*» / «*mit Wehmut im Blick*». Або ж такі метафоричні епітети часто перекладені німецькою за допомогою описового методу: «*Нерозшифрованої муки*» / «*Die Qual die nicht zu entziffern ist*».

Епітетні метафоричні перетворення збагачуються за рахунок стилістем. До прикладу, лексичні значення слова «душа» реалізовані різноманітною образністю в багатьох віршах авторки та можуть мати як позитивний, так і негативний відтінок: «*Душа прозіє всесвітом очей*» / «*Der Seele Blick*

durchschaut den Weltenlauf»; «Моя душа не ходить на базар» / «*Die Seele biete ich am Markt nicht an für Geld*»; «Спочине стомлена душа» / «*Befreit die Seele sich von ihrer Plage*» та ін.

У віршах Ліни Костенко присутня велика кількість фразеологізмів та власних афористичних висловлювань, вдалий переклад яких є надзвичайно важливим для німецькомовних варіантів віршів, оскільки в таких фразових єдностях проглядається український менталітет та багатовікова народна мудрість. Алоїз Вольдан з обережністю та відповідальністю ставиться до їх перекладу, використовує індивідуальний підхід до кожного поетичного фрагменту та намагається не випускати жодної деталі, щоб повністю донести смислове наповнення віршів до читача та передати культурні особливості української нації: «*я провалюся крізь землю*» / «*verkrieche mich unter die Erde*»; «*Моя муко, ти ходиш по грані!*» / «*Treibt an den Rand mich meiner Qual!*»; «*Я скрізь своя, і я ніде не дома*» / «*Ich bin ganz ich, bin nirgendwo daheim*» та ін.

Лексичними особливостями творів Ліни Костенко є часте використання власних назв, що демонструють інтертекстуальність поезій: Тит (*Titus*), Андромеда (у перекладі Вольдана – *kosmische Abgründe*), Голгофа (*Golgotha*), Гетсиманський сад (*Garten von Gethsemane*), Едем (не перекладено на німецьку, упущено та замінено описом), Сіракузи (*Syrakus*), Рим (*Rom*), Чорнобиль (але на «російський мотив» *Tschernobyl*), Арістотель (перекладено як *Philosoph*), Прип'ять (*Prypjat*) та ін. Можна помітити, що їх переклад викликав труднощі в Алоїза Вольдана та деякі назви були видозмінені, хоча, загалом, це не повпливало на ідейний зміст висловлювань.

Часто вживаною в поезіях Ліни Костенко є антонімічна лексика, яку вона використовує з метою зіставлення, порівняння двох понять (для наголошення певних слів), їх розмежування та контрасту, що підвищує емоційність у віршах і робить манеру викладу неповторною. Поетеса використовує антоніми не тільки за усталеною в мові схемою, а й залежно від особливостей власного світосприймання. Алоїз Вольдан зберігає їх вживання та функції в своєму перекладі: «*Над Везувієм сніг. Над Фіордами спека*» / «*Schnee liegt auf dem Vesuv, und Hitze über Fjorden*»; «*І день, і ніч, і мить, і вічність*» / «*Ob Tag, ob Nacht, Sekunde oder Ewigkeit*» та ін.

Важливу роль у поетичному перекладі поезій Ліни Костенко відіграє правильний підбір смислового еквіваленту національної специфіки, присутній в кожному без виключення вірші. На перший план перед перекладачем висувається точне визначення їх значення, що є часто проблематичним завданням. У даному випадку дослівний переклад є часто неможливим або ж зовсім неправильним, так як певні поняття мають різне конотативне значення для представників інших культур (*Jones, 2011, с. 189*). Авторка порушує актуальні проблеми української нації, демонструє суперечності епохи та надає їм філософського звучання, а Алоїз Вольдан намагається поєднати римування та влучно підібраний еквівалент, який би передав повною мірою задум поетеси, що йому досить добре вдається:

...Той чорний реактор – і некло, і трон.
Він спить на піску, підібгавши коліна.

*I сниться йому в ореолі ворон
вже вся Україна, вже вся Україна...
Der schwarze Meiler ist ihm Hölle, ist ihm Thron.
Da schläft er auf dem Sand, die Pose wie gewohnt.
Im Traum sieht er ein Land, von Raben nur bewohnt
In schwarzer Aureole – die ganze Ukraine...*

У поетичному доробку поетеси вагоме місце займає й пейзажна лірика, зображення природних скарбів України, її флори та фауни. У віршах присутня множина описів краєвидів, явищ природи, пір року тощо. Саме вони часто виступають ліричними суб'єктами поезій та є персоніфікованими, мають власні переживання та емоції, а постаті людей відсутні, або ж постають лише другорядними героями. Перекладач у своїй інтерпретації цих об'єктів зберігає їх рольове значення: «*I засміялась провесінь: – Пора! – за Чорним Шляхом, за Великим Лугом...*» / «*Laut hat der Frühling aufgelacht – los, es ist Zeit! – Dem Schwarzem Weg nach, und dem großen Zug...*».

Національна специфіка наявна не лише в окремих словосполученнях чи реченнях, а часто пронизує цілі твори. Яскравим прикладом слугує уривок з віршованого роману «Берестечко» / «Berestetschko», який ілюструє історичне минуле українського народу та його трагічну долю; поезії «Страшні корчі вербових ікебан» / «Qualvoll krümmt sich das Ikebana der Weiden» і «На березі Прип'яті спить сатана...» / «Am Prypjat-Ufer schläft der Teufel», які переплітається з трагічними подіями Чорнобилької катастрофи; вірш «Свят вечір» / «Heiligaben», в якому зображені українські традиції; поезія «Падіння Ікара» / «Sturz des Ikarus», що розповідає про життя українських селян, та багато інших творів, які передають українську специфіку та колорит. Алоїз Вольдан у перекладах влучно підбирає лексичні відповідники український слів-реалій, вдало знаходить шляхи подолання перекладацьких проблем та цілком передає тематичну спрямованість творів німецькомовному читачу, які мають змогу дізнатися всі особливості минулого і сьогодення українців.

Ще одним важливим аспектом є використання при перекладі граматичних трансформацій, які полягають у зміні структури речення, адже обидві мови мають свої особливості. На відміну від німецької, в українській мові відсутні такі граматичні категорії як артикль, а також інфінітивні та дієприкметникові комплекси і абсолютна номінативна конструкція (Лисенко, 2014, с. 273). Частковий збіг або незбіг у значенні та використанні відповідних форм і конструкцій теж зумовлює використання граматичних трансформацій. До частотних явищ, які створювали труднощі для Алоїза Вольдана при перекладі даної ліричної збірки, можна віднести часткове неспівпадіння категорії числа, неспівпадіння пасивних форм, неповний збіг форм інфінітива та дієприкметника, деякі відмінності у вираженні модальності тощо.

Доволі часто зустрічаємо заміну частин мови: «*Сніги метуть*» / «*Schneetreiben*», «*Лежать села в біді і розрусі*» / «*Die Dörfer liegen arm und elend*»; додавання нових частин мови, відсутніх в оригіналі: «*В цьому саду я виросла...*» / «*Hier wuchs ich auf, in diesem Garten...*» (додано прислівник *tut*); «*А я сказала...*» / «*Und ich sag ihm*» (додано займенник *ihm*); «*Життя*

– *це настка і життя – це пуста*» / «*Leben ist Fülle und Falle zugleich, ist Leere*» (додано прислівник *zugleich*) та ін. Разом з тим, у деяких випадках, перекладач вилучає певні слова: «*Але хто наші вбивці?*» / «*Wer aber sind die Mörder?*» (конкретизація займенником *наші* зникає). Також можна помітити перенесення частин речення з рядка в рядок, або ж зміну порядку слів: «*Їх нема, вони є...*» / «*Sie sind da, sie sind nicht da...*».

Характерною ознакою перекладів Алоїза Вольдана з української на німецьку мову є зміна синтаксичної структури словосполучень і речень першотвору: «*Я прощаюся з літом. І воно мені каже: «Прощай!»*» / «*Vom Sommer heißt es Abschied nehmen, unerbittlich*»; «*На пожежах печалі я пам'ять свою обпалю*» / «*Meine Erinnerung versengt am Glutherd meiner Gram*»; «*стрункий велетень – Ніхто*» / «*Mit hundert Händen, doch keiner will es gewesen sein*».

Висновки. Перекладацький аналіз двомовної збірки вибраних ліричних творів показав, що кожен вірш Ліни Костенко має оригінальну будову та потребує індивідуального підходу перекладача. Ритмомелодика і строфіка поезій не виходять за рамки традиційного віршування: чіткий поділ на строфи – катрени з перехресним римуванням. При перекладі на німецьку це не завжди вдається відтворити, але все ж Алоїз Вольдан за допомогою різних трансформацій зумів досягти головної мети – зберіг текстову емоційність та експресивність. Можна помітити, що для перекладача значну роль відіграє форма віршів, їх мелодійність. Водночас він ніколи не нехтує вихідним змістом висловлень, а намагається оптимальним чином поєднати форму і суть у поезіях.

Аналіз лексико-стилістичних виражальних одиниць демонструє, що перекладач звертається до різноманітних прийомів при перекладі зображально-мовних засобів, оскільки дослівний переклад не завжди передає закладений зміст та ідейні мотиви висловлень. Він замінює вирази синонімічною лексикою, узагальнює або ж, навпаки, конкретизує відповідники, додає або вилучає слова чи словосполучення, а часом і взагалі їх повністю перефразовує. Проблематика національного еквіваленту є ще одним складним завданням для Алоїза Вольдана, яке він досить добре вирішує. Німецькі переклади повною мірою доносять читачам історичну долю українського народу, неповторний колорит і розкривають суть душевної лірики.

Граматичні перекладацькі трансформації значно видозмінили оригінал, оскільки граматично-структурна будова двох мов має багато відмінностей. Проте, загалом, можна дійти висновку, що Алоїз Вольдан впорався майже з усіма перекладацькими труднощами, які у нього виникали. Перспективою подальших досліджень є аналіз німецькомовних поезій Ліни Костенко, які здійснили інші перекладачі, та порівняння їх перекладацького стилю зі стилем Алоїза Вольдана.

Список літератури

Казакова Т. А. The imagery in translation. Практикум по художественному переводу : учебное пособие. Санкт-Петербург : Союз, 2003. 320 с.

Костенко Л. І знову пролог / Und wieder ein Prolog. Паралельний переклад німецькою – Алоїз Вольдан. Львів : ВНТЛ-Класика, 2020. 136 с.

Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навчальний посібник. Київ : Юніверс, 2002. 280 с.

Ктитарова Н. К., Воронова З. Ю. Теорія перекладу : навчальний посібник для спеціальності «Переклад». Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2013. 323 с.

Лисенко Г. Л., Чепурна З. В. Граматичні трансформації як основа перетворення структури речення в процесі перекладу науково-технічних текстів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2014. Вип. 45. С. 272–274.

Стриха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. Київ : Факт – Наш час, 2006. 344 с.

Шлейермахер Ф. О разных методах перевода : лекция. *Вестник МГУ*. Сер. 9: Филология. № 2. 2000. С. 127–145. URL: <http://www.philol.msu.ru/~discours/images/stories/Schleiermacher.doc> (дата звернення: 01.03.2021).

Jenatschke Anna. Schwierigkeiten und Strategien bei der Übersetzung von Gedichten. München : GRIN Verlag, 2017. 71 S. URL: <https://www.grin.com/document/375492> (дата звернення: 01.03.2021).

Jones Francis R. Poetry Translating as Expert Action: Processes, Priorities and Networks. Amsterdam : John Benjamins, 2011. 227 p.

Zima Peter V. Literarische Ästhetik, Methoden und Modelle der Literaturwissenschaft. Tübingen : Francke, 1991. 514 S.

References

Kazakova, T. A. (2003). *The imagery in translation. Praktikum po khudozhestvennomu perevodu: uchebnoe posobie*. Sankt-Peterburh: Soiuz.

Kostenko, L. (2020). *I zнову proloh / Und wieder ein Prolog*. [And again the prologue] Paralelnyi pereklad nimetskoiiu – Aloiz Voldan. Lviv: VNTL-Klasyka.

Koptilov, V. (2002). *Teoriia i praktyka perekladu* [Theory and methodology of translation]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Yunivers.

Kytarova, N. K., Voronova, Z. (2013). *Teoriia perekladu* [Theory of translation]: navchalnyi posibnyk dlia spetsialnosti «Pereklad». Dniprodzerzhynsk: DDTU.

Lysenko, H. L., Chepurna, Z. V. (2014). *Hramatychni transformatsii yak osnova peretvorennia struktury rechennia v protsesi perekladu naukovo-tekhnychnykh tekstiv* [Grammatical transformations as a basis for transforming the sentence structure in the process of translating scientific and technical texts]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Serii: Filolohichna, Vyp. 45, 272–274.

Strikha, M. (2006). *Ukrainskyi khudozhnii pereklad: mizh literaturoiu i natsiietvorenniam* [Ukrainian literary translation: between literature and nation-building]. Kyiv: Fakt – Nash chas.

Shleiermakher, F. (2000). O raznykh metodakh perevoda [On different methods of translation]: Lektsiia. *Vestnyk MHU*. Ser. 9: Fylolohiia. № 2, 127–145. URL: <http://www.philol.msu.ru/~discours/images/stories/Schleiermacher.doc> (data zvernennia: 01.03.2021).

Jenatschke, Anna. (2017). *Schwierigkeiten und Strategien bei der Übersetzung von Gedichten*. [Difficulties and strategies in the translation of poems]. München: GRIN Verlag. URL: <https://www.grin.com/document/375492> (data zvernennia: 01.03.2021).

Jones, Francis R. (2011). *Poetry Translating as Expert Action: Processes, Priorities and Networks*. Amsterdam: John Benjamins.

Zima, Peter V. (1991). *Literarische Ästhetik, Methoden und Modelle der Literaturwissenschaft* [Literary aesthetics, methods and models of literary studies]. Tübingen: Francke.